

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2:50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od peti-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Maierjevci.

Resnico samo piši vestni zgodovinar!
A. Aškerc.

I.

Z gorenjim citatom je že označeno naše stališče, ki hočemo z njega presojati naše šolstvo. Resnica nam je sveta nad vse, zato bo tudi naša beseda resnična in odkritosrčna. Govoriti hočemo brez ozira na levo in desno, navzgor in navzdol. Osebe so nam postranska stvar. Vendar moramo takoj poudarjati, da v tem vprašanju tudi osebe ni mogoče ločiti od stvari, ker so ravno nekatere osebe krive, ki so po bogve kakih slučajih neprijazne usode prišle na odločujoča in odgovorna mesta, da je naše ljudsko šolstvo danes tako razmrčarjeno, da ni nikomur podobno. Pedagoški šušmarji so ovekovečili svojo nesposobnost s svetovnoznanimi formuliranimi stavki, svobodno in uspešno delo učiteljstva so utegnili z usiljenimi metodami in ono umetnost, ki jo imenujemo pouk, so vrgli na stopnjo zakotnega rokodelstva. Vse v protislovju z določbami drž. šol. zakona!

To so stvari, ki nas silijo, da se okoristimo svoje svete dolžnosti in odkrijemo hibe in rane našega šolstva. Žal nam je, da tega že prej nismo storili; danes se je bolezen že preveč razpasla! Bili smo obzirni do nekaterih gospodov, ker smo mislili, da sami krenejo na pot pameti in predurka, na pot tiste razsodnosti, ki je glavni pogoj, ako hoče kdo veljati za pedagoga.

Motili smo se! Vest nam ne pripušča nič več, da bi mirno gledali sedanje razmere. Za svoj narod zahtevamo dobrih šol, hočemo preustrojitve v pametnem smislu, hočemo, da se izbacne iz šolstva vse, kar je nerabnega, hočemo pa v prvi vrsti, da

se odstranijo od šolstva tisti „pedagogi“, ki so ga tako daleč zavozili!

Da dobe naši čitatelji jasno sliko sedanjih šolskih razmer, moramo poseči nekoliko nazaj. Gospod deželni šolski nadzornik Fran Hubad naj nam oprost, da se dotaknemo tudi njega. Izjavljamo odkritosrčno: Gospoda Hubada čislamo, poznamo njegove vrline, spoštujemo njegove obče zmožnosti, upoštevamo njegovo plemenito srce, občudujemo njegov neupogljivi značaj in njegovo moštost, toda gospod Hubad je storil napako, ko si je kot ravnatelj ljubljanskega učiteljskega privzel za svetovalca — vadniškega učitelja Antona Maierja. Imel je nesrečo, da ni naletel na boljšega.

Pedagogika je znanost, izvrševanje pedagogike pa je umetnost. Kdor hoče gojiti umetnost, mora biti sam umetnik; kdor hoče vzgojiti dobrega učitelja, mora biti sam boljši učitelj. Maier pa je bil od nekdanj plitev človek, ki pa je znal svoje malo znanje toliko napihniti, da je imponiral tistim, ki so z njim občevali le mimogrede in ki ga niso potipali natančneje za žilico. Maier ni znal od vse pedagoške vede nič drugega kakor pet formalnih stopenj, pa še te le po imenu. Herbertovih idej ni poznal in jih še danes ne pozna. Vendar so gledali v njem učenjaka-pedagoga. Med slepci je enooki — kralj.

Maier je bil na pripravnici pravzaprav tehnični voditelj vseh nastopov in vsega metodičnega pouka, formalne stopnje pa so bile edini konjiček, ki ga je jahal — drugega Maier ni znal. Ta konjiček pa je vendarle privihral s svojim jezdecem do okrajnega šolskega nadzorstva.

Tedaj so Maierjeve formalne stopnje začele pravo križarsko vojno v ljudskem

šolstvu. Toda vladnica ali pa šola v gorski vasi — kolika je to razlika! Na vladnici je bilo vedno pet formalnih stopenj, tu pa je nekaterikrat katera manjkala, in zato je bil v očeh Maierjevcev pouk popolnoma za nič. Učitelji so namreč na podlagi svoje mnogoletne prakse upoštevali formalne stopnje le vtoliko, kolikor so jih za svoje uspehe potrebovali — vso nepotrebno navlako so vrgli proč. Tako je velevala mnogoletna izkušnja, tako so morali postopati, da so dosegali smotre, ki so jih imeli pred očmi, tako so morali postopati, da so imeli tako izborne uspehe, s kakršnimi so se opravičeno ponašali. Vsak učitelj si je napravil tekom let svojo metodo, ki je z njo izorno izhajal in z njo zadoščal vsem zahtevam, ki so jih stavili nanj šolske oblasti in ljudstvo. Maier pa se je čudil: Kje je mogoče imeti uspehov brez formalnih stopenj? — Formalne stopnje [so bile] začetek in konec vsemu pouku. „Uspehi so postranska stvar, metoda je glavna stvar!“ Za te krilate besede je postal neki vladniški učitelj — okrajni nadzornik! Formalne stopnje so bile to, kar je zastarelemu predpotopnemu župniku velikonočni izpovedni listek, oziroma v novejših časih klerikalna volilna glasovnica: kdor je Maierju pokazal pri pouku formalne stopnje — ta je bil dober učitelj, dobil je absolutorij vseh svojih grehov! Pardon — še nekaj je moral imeti: vrbovih, v vodi namočenih vej pa nekaj kalečega žita na vsakem šolskem oknu! Pri komer je bilo videti formalne stopnje, vrbove veje in kaleče žito, ta je bil pedagog po Maierjevem okusu! Po tem merilu je meril, sodil, obsojal in hvalil učiteljstvo. Po ljubljanskih šolah so tedaj obdelavali ubogo mačko, da ji je dlaka frčala ne vse vetrove, a mimo kalečega žita in vrbovih

vej so švigale tudi reformacijske zmožnosti.

Maier — reformator! No, izšle so nekatere odredbe, ki so prekucavale druga drugo, a Maier je začel svoje delo v krškem in litijemskem okraju kakor bi bil valpet kru-tege srca. Pred njim strah, groza, trepet — za njim obup, solze, škripanje z zobmi, vihtenje krčevito stisnjenih pesti! S svojo krutostjo in nevednostjo je zbežal učiteljstvo dveh okrajev, s svojimi formalnimi stopnjami je diskreditiral vso deželo. Zmešnjava je bila gotova!

Najboljši učitelji so sami dvomili nad svojo sposobnostjo; nihče ni znal več poučevati. Nadzorniki in učitelji so kovali v potu svojega obraza učne slike po formalnih stopnjah: vsaka računska [nalogica] se je raztezala in delila na pet formalnih stopenj; „bei welcher Formalstufe sind sie jetzt?“ — je izpraševal Maier po šolah! To je sicer neverjetno, ampak resnično!

Te učne slike, od učiteljstva spisane, pa je Maier izdal pod svojo firmo! Tako je postal pedagoški pisatelj!

Začela se je prava duševna morija in mrcvarjenje nad ubogo učiteljsko paro! Kdor je mogel, je pobegnil v pokoj — med temi celo brat Maierjev — Jože, ki bi še dandanes lahko bil vodja kake mestne šole; druge so s silo pognali v penzijo, pa so jih kmalo nato zopet nastavljali nazaj in jim dajali še posebno nagrado zato, da so hoteli še poučevati. Zmešnjava je bila vseobča, lotila se je slednjič tudi dež. šol. sveta. In v tej zmešnjavi je visoko dvigal svojo prazno glavo in igral duševnega velikana Maier, ki je igral svojo vlogo tako izorno da so ga imenovali celo okrajnim nadzornikom za mesto Ljubljano. Napravili so napako, da večje niso mogli!

LISTEK.

Slovensko šolstvo v tržaški okolici v dobi konkordata.

Spisal Ferdo Plemiš.

(Dalje.)

IX. Učni predmeti, učne knjige, metode, urnik.

Predmeti, ki so jih v tej dobi gojili na okoliških trivialkah, so bili sledeči: Spodnji oddelek: 1.) krščanski nauk, 2.) spoznanje črk, 3.) zlogovanje, 4.) branje, 5.) računanje na pamet, 6.) izgovarjanje, 7.) pravilno govorjenje.

Višji oddelek: 1.) krščanski nauk, 2.) branje tiska, 3.) branje pisma, 4.) lep opis, 5.) pravopis, 6.) računanje na pamet, 7.) pismeno računanje, 8.) slovnica, 9.) govorjenje, 10.) izgovarjanje.

Nedeljska šola: 1.) krščanski nauk, 2.) branje tiska, 3.) branje pisma, 4.) lep opis, 5.) pravopis, 6.) računanje na pamet, 7.) pismeno računanje, 8.) pravilno govorjenje.

Iz teh predmetov so tudi klasificirali učence. Po urnikih in učnih knjigah soditi,

se je pa učilo še „dolžnosti podložnih“ kakor poseben predmet ter gojilo tudi petje in godbo. Deklice so uživale pouk v ženskih ročnih delih. L. 1829. poudarja neka okrožnica okr. šol. ogleda, naj učitelji v nedeljskih šolah pospešujejo sadjerejo. Leta 1848. dovoljuje minist. odlok učiteljem, da lahko dele brezplačno pouk v risanju, telovadbi (posebno v vojaških vežbah) in kmetijstvu onim učencem, ki se sami prilagajajo. Kakšen uspeh je ta odlok imel v trž. okolici, ne vem; menda jako majhen. Telovadba še danes ni predmet na okoliških naših šol, kmetijstvo pa se je uvedlo jedva l. 1854. Leta 1857. pa je namestništvo priporočalo učiteljem naj z zgledom in poukom v šoli poučujejo čebelarstvo v okolici. V tem pogledu marljive učitelje se bo pohvalilo v časopisih. Kakšen sad je zopet ta okrožnica obrodila, ne vem; čebelarstvo se v tržaški okolici ni udomačilo, bržkone ker naši vinorejci niso temu mrčesu preveč zaupali.

Okrožnica iz leta 1862. uvaža v okol. šole splošen pouk v petju, ona iz l. 1864. pa določa, naj se goji pouk v žen. ročnih delih po dve uri dnevno vse leto. Koncem poletnega tečaja je poslati magistratu poizkusna žen. ročna dela učenk.

Začetkoma se je polagalo največjo važnost na priučenje nemščine, pouk je bil

nemško-slovenski. (Primerjaj glede tega poglavje VI.) Leta 1846. postane nemščina na okol. šolah le neobvezen predmet ter kakor tak polagoma izgine iz teh šol. Zato se uvede leta 1853. italijansčino kakor predmet v naše šole (tedensko 2—3 ure).

Po učnih predmetih so se ravnale učne knjige. Dobivale so se dolgo vrsto let iz dunajskega zaloga, ki je imel v Trstu svojo razprodajo, dokler se ni ustanovil l. 1846.—47. posebni deželni zalog šolskih knjig za Primorsko v Trstu. Upravljal je ta zalog tržaški mestni magistrat, ki je vodil tudi njegovo likvidacijo, ko je ta zalog z min. odlokom 8. maja 1856. prenehal s koncem julija 1857. Do razprodaje vseh knjig tega zaloga se knjig iz dunajskega zaloga ni smelo rabiti. Še leta 1861. priporoča neka okrožnica v nakup take preostale knjige tržaškega zaloga.

Ubogim učencem je magistrat preskrboval deloma nove, deloma stare, še rabljive gratis knjige proti pobotnicam s strani učiteljev. Leta 1841. določi magistrat, naj vsaka gratis knjiga traja vsaj dve leti; leta 1844. pa, da število z gratis knjigami obdarovanih učencev ne sme presegati ene četrtine števila vseh šoloobveznih otrok.

Leta 1846. določa škof, konzistorij, naj učitelji zanemarjenim učencem ne dovolje-jemati gratis knjig domov, pridnim pa jih v sporazumu s šk. konzistorijem lahko darujejo. Leta 1852. je magistrat za nakup gratis knjig za okolico določil 120 gl. 6 kr. *) naroča pa, naj se porazdeli vse kupljene knjige med ubožne učence in nobene ne shrani. Leta 1853. pa določa zopet magistrat, da učenci gratis knjig ne smejo jemati domov.

Okolo leta 1830. so bili v rabi: nem.-slov. abecednik, nem.-slov. katekizem, nem.-slov. male povesti, dolžnosti podložnih, slovnica, računica, I. del mal. berila, II. del vel. berila, evangelije, vse iz dunajske založbe. Leta 1846. naroča škof. konzistorij, da se mora sedanje „male povesti“ takoj odpraviti ter do nove izdaje nadomestiti z berilom za 2. razred, oziroma s kakšnim mladinskim spisom (prevodom Šmida), ker so „male povesti“ — naravnost škodljive. To je velezanimiv odlok, in bilo bi truda vredno zasledovati na podlagi originalnega iztisa to škodljivost. Pa ne, da bi bile te „male povesti“ škodljive, ker so bile nem.-šk o-slovenske? Nova izdaja „malih povesti“ je izšla l. 1846.

*) Leta 1909. za isti namen 3540 K.

Tedaj pa je v Kopru vstal mož, ki je povzdignil svoj glas proti kranjskemu Maierjevstvu; bil je to pedagog, ravnatelj Bežek. — Začela se je polemika v „Popotniku“. V ta boj se seveda Maier ni podal, ampak ravnatelj Schreiner nam je povedal v svojem temeljitem predavanju v „Narodnem domu“ v Ljubljani, da imamo sicer pet formalnih stopenj, da pa ni mogoče vselej vseh uporabljati. Pameten pedagog in dober učitelj bo porabil nekaterikrat le tri, dve ali celo samo eno stopnjo. Dobro! Roma lacuta est! Maier je pogorel, dobil jo je pod nos! To, kar je Schreiner povedal, je vedelo naše učiteljstvo pred Maierjem in je tudi postopalo pri pouku tako. Le Maier tega ni vedel, zato je usiljeval vedno in povsod vseh pet formalnih stopenj, kar je bilo po izreku Schreinerja mnogokrat neumestno in nepedagoško! — Zviti Maier je požrl svojo blamažo in je ostal nadzornik, ker je lažje šikanirati učiteljstvo kakor pa poučevati, zlasti če človek ne zna ali se mu ne ljubi.

V pokoj je šel dež. šol. nadzornik Šuman. Njegovim naslednikom je bil namenjen tedanji ravnatelj Levec, pa je prevzel ljudsko-šolski referat. Vse bi bilo zopet dobro, in šolstvo bi prišlo polagoma nazaj v dober tir, ako bi ne ostale zle posledice v nekaterih okrajnih nadzornikih.

S svetilko v roki — kakor svoj čas Diogen — so iskali po Kranjski deželi primeren nadzornikov! In — o! Dobili so nadzornikov, za šolstvo in učiteljstvo prokletstvo ki so prej cvetoče in lepo se razvijajoče šolstvo razdrli tako temeljito, da bo treba še leta in leta, da se zopet popravi in spravi na prejšnje stališče. Nekateri nadzorniki so s svojim nečloveškim, pristranskim, terorističkim postopanjem zatrli med učiteljstvom vse veselje do dela, ubili vsako samostalnost in individualnost pri pouku. Ne imponujejo nikomur; vedo, da nimajo pri učiteljstvu nikakega ugleda in spoštovanja, hočejo pa zato svojo avtoriteto uveljavljati z bičem, ki ga vihte nad glavami učiteljstva, kakor so ga vihteli priganjači sužnjev!

Maier! Zona izpreleti vsakega učitelja in vsako učiteljico, če sliši to ime! — Ne vemo, če je še kje pod milim solncem mogoče dobiti takega nadzornika kakor je ta!

Čudom se moramo čuditi, da je mogoč v Avstriji nadzornik, ki deluje ravno diametralno protisvojim dolžnostim, ki je prava mora za učiteljstvo in šolstvo, ki je ovirajoča coklja vsemu šolskemu napredku, ki tlači s kruto roko vse učiteljstvo k tlom, ki uduši že v kali vsak zlet učitelja, vsak poizkus prostega gibanja na pedagoško-didaktičnem polju! Ali je še vedno pedagoški horizont zaplankan s peterimi formalnimi stopnjami?

Ne bomo govorili o solzah, ki jih je povzročil Maier pri starih, v delu in trudu osivelih učiteljih in nadučiteljih litijskega in krškega okraja, ne bomo naštevati gorja, ki ga je navalil na posamezne učiteljske družine s tem, da je preganjal in zalezoval

ter v prezgodnji pokoj pošiljal zaslužne šolnike, ki se mu niso dovolj klanjali. Pustimo na stran vse disciplinarne preiskave, ki jih je natvezil posameznim članom učiteljskega stanu! Črtajmo vse to in še mnogo, mnogo drugega iz njegovega življenja — samo njegovo delovanje na šolskem polju hočemo deloma osvetliti, da izprevidi svet, kak nadzornik, kak šolnik, kak pedagog je Maier! Pokazali bomo prihodnjič ljubljansko šolstvo v pravi luči, da bo videl ves svet, kakega šolskega nadzornika ima stolno mesto vojvodine Kranjske, središče Slovenije — naša bela Ljubljana!

Maier je s svojim „delovanjem“ in s svojim protizakonitim šikaniranjem učiteljstva izzval dolgo časa — sedaj je tega dovolj! Kadar pa je naše potrpežljivosti konec, takrat se ne bojimo nobenega nadzornika — naj se že piše Maier ali Gabršek — ampak vsak dobi svoje plačilo, ki ga je zaslužil.

P o z i v ! Vse tovariše in tovarišice nujno pozivljamo, naj v obilnem številu kompetujejo za vsako razpisano službeno mesto. — Nam naj to v vsakem primeru naznanijo z vsemi potrebnimi podatki, da moremo v obrambo pravice in nepristanosti o pravem času vse potrebno ukreniti.

Pasji dnevi.

Iz Slov. gorje, 2. avgusta 1911.

Sedaj ob času pasjih dni, ko kaže toplota v razredih 30 ° C in dež, ko ti pri mizi mirno sedečem teče voda po životu kakor v ogenj vrženem močerad, ko laviraš z vrati in okni, z roloji in zastori, s polkami in ventilacijami kakor bi sedel na kakem poletnem Blierot-aparatu; sedaj, ko deca zeva in spi pri pouku, ko ti uhaja pogled zdaj skozi okno, zdaj na termometer, zdaj na uro; sedaj pričakuješ nestrno pismo, ki ti morda prinese odlok „okrajnega“ ... mittelst welchen ... Hitzferien ... sedaj se spomnimo raznih paragrafov, ki bi se z njimi morebiti le dalo na ta ali drug način se količkaj ohladiti. Eden pravi: „Der verantwortliche Leiter — ist der Lehrer — oder Oberlehrer“. Če si to ti, zakaj pa ne izpuščiš otrok domov, ko vidiš, da je nekaterim otrokom slabo, nekatere boli glava, drugim je hudo v želodcu, da zaradi grozne vročine kar bljujejo. Ali ni morda vročina tudi epidemija? Saj je vendar duševno in telesno stanje učencev popolnoma abnormalno, dokaz temu so učni uspehi, ki so = 0. Da tega ne storiš, je kriv paragraf: Überhaupt darf ein Lehrer den Unterricht ohne gesetzliche Berechtigung weder — noch —!“ Svoj čas smo imeli to „gesetzliche Berechtigung“, a je sedaj pensionirana v § 60.: Mit Rücksicht — werden die — Hitzferien außer Kraft gesetzt.

V mestih da, tam imajo poleg najboljših plač in vsemogočih udobnosti še izredne olajšave, do katerih jim mnogo pripomorejo zdravniki. Če oni reko: to je preveliko, ono pre-

majhno — to prenizko, ono previsoko, tu prevroče, tam prehladno — nemudoma mestni šolski svet vse prekuene, preobrne, popravi, izpopolni, razširi: aus sanitären Gründen, mit Rücksicht auf die Hygiene. Kako pa pri nas na kmetih?

Pošiljajo nam odloke z vsebino: Der Lehrkörper ist darauf aufmerksam zu machen, daß jede zur h. a. Kenntnis gelangende Verletzung des § 2 (raba šibe v šoli) der S. u. U. O. unnachsichtlich im Disziplinarwege geahndet werden wird. Narobe svet! Bajši bi pomnožili na šolah razrede tako, da bi si zaradi primerne števila otrok vsak učitelj in vsaka učiteljica lahko vzdržala disciplino z besedami in pogledom, ne da bi se mu bilo bati, da pride v konflikt s § 12. Seveda bi se v tem oziru moral modernizirati tudi § 11. Najsi bi bil pouk celodnevni ali poldnevni, na enega učitelja bi se ne smelo več računati kot 60 učencev.

Toda, zabodil sem! Oprostite, to dela vročina! Uh, ta sopara! Nihče ni tako bedast, da bi se upal trditi, da mi na kmetih ne obdajmo ravno tako vročine kakor v mestih in da smo torej tudi mi z ozirom na to ravno tako potrebni enakih olajšav kakor so jih deležni po mestih. Kdo pa naj nam pomaga? Šolski vodja? Siromak! Zastopnik učiteljstva? Uboga para! „Okrajni“ ali „deželni“? Hm! — Da pasjih dni ne bo konec, za to skrbi Hagenhoferjev šolski predlog v državnem zboru z dne 28. julija*) Z ozirom na tega pojem s Stritarjem:

„Upal sem milo dežja, toča prihrula bo, strah!“

Pomanjkanje učiteljev.

Na vsem Kranjskem je bilo koncem leta 1910 nastavljenih 465 učiteljev, 533 učiteljic in 380 katehetov. Letno poročilo deželnega šolskega sveta v Ljubljani (izdano samo nemški) piše: „Eine unerquickliche Erscheinung ist die rasche Abnahme der Zahl der Lehrer und das unverhältnismäßig rasche Anwachsen der Zahl der Lehrerinnen in den letzten zwei Jahren.“ V letu 1908 je bilo namreč 17 učiteljev več nego učiteljic, l. 1909 sta bila 2 učitelja manj in ob koncu leta 1910 je bilo 68 učiteljic več nego učiteljev. To razmerje je v raznih šolskih okrajih različno. Tako izkazuje ljubljanska okolica 46 učiteljev in 98 učiteljic, tedaj 52 učiteljic več, Črnomaljski okraj pa je v razmerju 25 učiteljev proti 26 učiteljicam. Nemško poročilo pravi dalje: „Infolge des großen Lehrermangels mußten zahlreiche Lehrstellen selbst an einklassigen (letos tudi na dvorazrednicah) Volksschulen entgegen den gesetzlichen Bestimmungen* ausnahmsweise mit Lehr-

*) Glej prvo notico v razpredelku „Politiški pregled“.

* Čemu pa so „gesetzliche Bestimmungen“? Da jih c. kr. šolska oblast prezira? Naj bi se upal učitelj storiti kaj proti zakoniti določbi. Takoj mu skočijo za vrat! A česar učitelj ne sme, to sme oblast, ki bi morala štiti zakonito določbo! Tako umevajo „gesetzliche Bestimmung“! Uredn.

rinnen besetzt werden.“ Zanimivo je tudi, da poučuje na Kranjskem 31 moških in 1 ženska brez predpisane usposobljenosti. Med temi je 28 duhovnikov in 3 organisti. Poročilo pravi o teh: „Diese Lehrpersonen ohne vorgeschriebene Befähigung wirken zumeist an entlegenen Gebirgsschulen, die meisten weisen eine geringe praktische Erfahrung und methodische Schulung auf, so daß der Unterricht darunter empfindlich leidet.“

To je žalostna slika sedanjega stanja učiteljstva in še bolj žalostna perspektiva za prihodnost. Učiteljev manjka, to prizna c. kr. šolska oblast, mi pa vidimo in vemo, da jih bo še bolj manjkalo. Kdo je temu kriv? Tega odgovora ne dobimo v poročilu. Pač pa ga hočemo tukaj mi v kratkih stavkih napisati. Glavni vzrok so sramotno nizke učiteljske plače, drugi ne manj važen vzrok pa je nepopoln šikaniranje učiteljstva od strani duhovščine, tedaj tistih ljudi, ki jim c. kr. oblast daje testimonium paupertatis, da imajo „geringe praktische Erfahrung und methodische Schulung“. Tudi šolske oblasti same ne postopajo tako, da bi mlade ljudi vabilo stopati k učiteljstvu. Nekateri šolski predstojniki in tudi par nadzornikov izvršuje svojo službo bolj „polizeimäßig“, kakor pa šolskiško.* Nam in vsakemu, ki želi našemu narodu boljših časov, ni vseeno, ako pojde učiteljsko število in kvaliteta šol takoj naprej. Ako ne dobimo več moškega učiteljskega naraščaja, bomo imeli tekom nekaj let skoro eno četrtno šol, kjer bode poučevale same ženske učne osebe. Ti kraji bodo večinoma tam, kjer ljudstvo najbolj potrebuje vzgojnega delovanja učitelja. Mi ne podcenjujemo učitelja prav nič, ali izkušeni šolniki nam lahko potrdijo, da šole s samimi učiteljicami ne dosežejo tega, kar je potrebno in koristno. Posebno na kmetih ne bodo učiteljice v stanu ljudstvu podajati potrebnega kmetijskega pouka in tiste močate vzgoje, ki je potrebna vsakemu narodu, če se hoče vzdržati in napredovati. Danes stojimo na razpotju, ko prehaja vzgoja našega ljudstva v ženske roke. Mi se tega ne veselimo, vesele pa se tisti, ki hočejo ohraniti naše ljudstvo na tisti stopnji, kjer je bilo pred desetletji. Povedati moramo, da so učiteljice kot voditeljice na kmetih in tudi v nekaterih večjih krajih popolnoma marionete duhovniku. Ti imajo faktično vodstvo šol v rokah. Imamo celo vrsto zgledov, kjer navajajo in vzgojujejo učiteljice šolsko mladež naravnost blazno pobožno. Tako vzgojeni otroci bodo pravi slabihi v življenju, pristopni vsakovrstnim nazadnjaškim naukom. C. kr. vlada vidi rapidno padanje moškega učiteljstva, a ne stori ničesar v izboljšanje teh razmer. Ne briga se, da gazi državne šol. zakone s tem, da nastavlja na taka mesta učiteljice, kjer postava izrečno ukazuje

* To je res! O tem govorimo danes še na dveh drugih mestih, pa bomo žalobog še morali govoriti. Uredn.

Leta 1846., in sicer 11. septembra, se razpošlje seznam učnih knjig, ki jih je dobiti v primorskem zalogu.

V tem zalogu je sploh izšlo 18 italijanskih, 14 slovenskih in 13 nemških učnih knjig, ki so — posebno slovenske — uživale tudi po drugih slov. kronovinah dober sloves.

Leta 1849. pravi okrožnica škof. konzistorija, da je takoj izločiti iz okol. šol učne knjige dunajskega zaloga, in jih nadomestiti z onimi primorskega zaloga, ki so boljše in cenejše. Glede cen so bile te leta 1852. za sledeče slov. knjige primorskega zaloga te-le:

abecedne tablice po	1 kr
abecedniki	4 .
poštevance	1 .
mali katekizmi	2 .
srednji	6 .
računice za I. r.	6 .
računice za II. r.	10 .
berila	12 .
berila svetnikov	30 .
povesti	6 .
zgodbe sv. pisma	22 .
evangeliji	16 .
„Pismenost“	5 .

Pismenost, t. j. Vodnikova „Kranjska pismenost“ in „Nemška pismenost“, sta si-

cer izšli v dunajski založbi, dobivalo se jih je pa tudi v primorskem zalogu v razprodaji. To Vodnikovo knjigo je izpodrinila tudi na Tržaškem slovensko-nemška slovna dunajske založbe, leta 1851. tiskana. V primorskem zalogu se je tiskalo tudi berilo za nedeljske šole v ital., nem., slov. in hrv. jeziku (l. 1849.). Leta 1851. so odpravili omenjene „male povesti“ (novo izdajo) in nadomestili s „100 povesticami“ tiskanimi v prim. zalogu. Leta 1856. natisne primorski zalog učno knjigo „Zavedni kmet“.

Po letu 1857. so knjige dunajskega zaloga izpodrinile zopet one primorskega ki je — žal — prenehal.

Kar sem tu mimogrede omenil, bi zaslužilo vsekako obširnejše razprave nego spada v okvir mojega zgodovinskega obrisa.

O učilih in učnih pripomočkih še eno besedo. Leta 1831. opozarja škof. konzistorij učitelje, da so tuintam pomožne knjige deloma izpodrinile postavno določene učne knjige in dostavlja, da je to protizakonito.

Skrilne tablice, ki se sedaj na naših okoliških šolah ne rabijo več, so v tržaški okolici nastopile leta 1846. Prodajal jih je deželni zalog šolskih knjig v štirih vrstah od 4 kr do 7 kr, skrilnike pa po pet ko-

sov za 1 kr. Leta 1855. prepove okr. šol. ogleda zvezke s podobami na platnaki, ki so jih uvedli trgovci, računaje na — podajmo pravo definicijo — umetniški čut šolskih otrok.

Glede metod lahko rečemo, da je vladal na okol. šolah isti duh kakor po avstrijskih šolah one dobe, da, kakor skoro v vsej Evropi. Velikih misli, velikih potez ni bilo, pedagogi so bili veliki le v malenkostih. Pedagoška palača stoji, treba jo le ohraniti v vseh podrobnostih; to je bil splošni nazor. Da bo kdaj začela ta palača pokati celo pri temeljih, tega ni nihče pričakoval. Da bo pedagogika, najponosnejša veda onih dni, morala izpremeniti lice pod vplivom napredka posebno prirodnih ved ter umetnosti, kdo bi sanjal? Vsa skrb je bila tedaj obrnjena v smer, je li so si učitelji pridobili dovolj mehanske ročnosti in izvajanju metodiških podrobnosti. Zunaj je vršelo življenje, zunaj so cvetele znanosti, šol. oblasti pa so tedaj po svojih okrožnicah (menim tedanje tržaške šol. oblasti) povpraševale: Je li imajo učitelji v svojih knjižnicah vse predpisane priročne knjige za učitelje (l. 1827); je li podajajo predpisane predmete smoteno (l. 1829); je li se drže predpisov o pohvali in graji učencev (l. 1830) itd.

Leta 1830. o priliki cirkulacije Cechove brošure o gluho-nemih nalaga okr. šol. nadzorstvo učiteljem, naj odgovore, je li se hočejo polastiti te metode.

Leta 1846. priporoča škof. konzistorij pravkar natisnjene lepopisne vzorce Ivana Levca, učitelja tržaške glavne normalke.

Leta 1847. hoče škof. konzistorij čuti tudi učiteljsko strokovno mnenje. Ponatisniti bo treba več učnih knjig; pred ponatisom naj izrazijo učitelji tozadavne želje, pripombe in nasvete.

L. 1848. drugega septembra dovoljuje min. odlok učiteljem vendar enkrat, da smejo svobodno uporabljati nove metode, ali za uspeh bodo odgovorni sami. Opozarja jih na glaskovalno metodo.

Leto potem pa pojasnjuje škof. konzistorij, da je sicer dovoljena raba novih metod, ali dokler se ne uvede novih učnih knjig, se je držati starejših tekstov (in naravno tudi starejših metod). S tem je bil mački rep odsekan, in grozni strah pred novimi metodami je gotovi gospodi odlegel.

L. 1850. pa škofijski konzistorij vendar priporoča v Gradcu izšlo Bürgerjevo brošuro o glaskovalni metodi. O tej metodi se je izrazil na zahtevo šolskih oblasti tedanji škedenjski učitelj, da ima prav gotovo pred-